

УДК 338.432:332.2](4+477)

О. В. Лазарева,

д. е. н., професор, професор кафедри управління земельними ресурсами

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ORCID ID: 0000-0002-1050-7118

А. Ю. Мась,

Почесний землепорядник України, старший викладач кафедри управління земельними ресурсами, Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ORCID ID: 0000-0003-1140-28-17

К. Ю. Борисевич,

заступник директора, Товариство з обмеженою відповідальністю

"Український експертний центр по вимірюванню та оцінці"

ORCID ID: 0000-0001-6246-0668

DOI: 10.32702/2306-6792.2022.2.3

ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ

O. Lazarieva,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management
the Landed Resources, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

A. Mas,

Honorary land surveyor of Ukraine, of the Department of Management the Landed Resources,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

K. Borysevych,

Deputy of director, Limited Liability Company "Ukrainian Expert Center
for Measurement and Evaluation", Mykolayiv, Ukraine

GUIDELINES OF AGRICULTURE DEVELOPMENT IN THE SYSTEM OF LAND RESOURCE MANAGEMENT IN EUROPE AND UKRAINE

У статті обґрунтовано, що в сучасних умовах особливе значення повинно надаватись вивченню перспектив розвитку агробізнесу, які б забезпечували еколого-економічне ефективне землекористування.

Відповідно метою статті є з'ясування орієнтирів розвитку агробізнесу в європейських країнах та обґрунтування його перспектив в Україні.

З'ясовано, що в Україні основними орієнтирами розвитку агробізнесу є такі: співпраця з науковими установами та бізнесовими структурами, впровадження сучасних європейських технологій, реалізація спільних проєктів на грантовій основі, підготовка перспективно мислячого кадрового потенціалу, проведення спеціалізованих виставок досягнень у сфері агробізнесу, налагодження діалогу між владними та бізнесовими структурами, впровадження нових технологій у виробництво продукції, застосування обмежень у використанні засобів агрохімії, органічне виробництво, впровадження методів контролю за харчовою продукцією, використання конкурентних переваг у сфері агробізнесу, диверсифікація виробництва, екологічнобезпечне виробництво, організація агробізнес-поїздок, розвиток міжнародних зв'язків, залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій у агробізнес, забезпечення логістики агровиробництва.

The article substantiates that in modern conditions special importance should be given to the study of prospects for agribusiness development, which would ensure environmentally and economically efficient land use.

Accordingly, the aim of the article is to clarify the guidelines for the development of agribusiness in European countries and substantiate its prospects in Ukraine.

The experience of such European countries as Scandinavia, the Netherlands, Germany, France, Sweden, Belgium and Denmark has been studied.

The experience of European countries has shown that these countries are dominated by such areas of agribusiness development as service cooperatives, associations of agricultural producers to conduct joint business, use of renewable energy sources, development of bio-energy, sustainable development, improvement of animal housing conditions, investment in capacity development, smart specialization, production of new knowledge on the basis of universities and research institutions, greening of production, diversification of activities.

It is established that the implementation of Ukraine's European integration course is impossible without identifying guidelines for agribusiness development in the land management system.

In Ukraine, the main guidelines for the development of agribusiness are such as cooperation with scientific institutions and business structures, the introduction of modern European technologies, the implementation of joint projects on a grant basis, training of forward-thinking human resources, holding specialized exhibitions of achievements in the field of agribusiness, establishing dialogue between government and business structures, introduction of new technologies in production, application of restrictions on the use of agrochemicals, organic production, introduction of food control methods, use of competitive advantages in agribusiness, diversification of production, environmentally friendly production, organization of agribusiness trips, development of international relations, attraction of foreign and domestic investments in agribusiness, logistics of agricultural production.

It was found that the observance of these guidelines will promote rational and efficient management in the conditions of dynamic development of agribusiness, providing expanded reproduction of production.

Ключові слова: агробізнес, Європейський Союз, управління земельними ресурсами, наука, бізнес, агроустанови, конкурентоспроможність, екологобезпечне виробництво, інвестиції, орієнтири розвитку.

Key words: agribusiness, European Union, land management, science, business, agricultural institutions, competitiveness, environmentally friendly production, investment, landmarks.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

В умовах ринкових відносин особливо гостро виникає потреба вирішення проблеми економічного, а значить ефективного використання земельних ресурсів. У формуванні цього положення беруть участь багато чинників, включаючи весь інтелектуальний потенціал, нагромаджений людством. Не є таємницею, що вирішення проблеми ефективного використання земельних ресурсів можна досягти шляхом формування дієвої системи розвитку агробізнесу, яка повинна забезпечити умови для досягнення високої ефективності використання землі.

Приклади використання землі свідчать [1], що в агроформуваннях, де земля використовувалась більш ефективно, переважав принцип системного підходу до її використання. В новітніх умовах особливе значення повинно надаватись вивченню перспектив розвитку агробізнесу, які б забезпечували еколого-економічне ефективне землекористування, що і вплинуло на вибір теми дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням розвитку агробізнесу присвячено чимало досліджень науковців. Зокрема, Г. Дзя-

дук [2, с. 219] стверджує, що перспективи розвитку агробізнесу знаходять своє відображення шляхом поєднання інтересів всіх учасників на місцевому рівні, що мають передбачати підвищення якості життя сільського населення та виконання завдань просторового територіального розвитку. У дослідженнях А. Шевченко та О. Петренко [3, с. 156] розкриваються особливості функціонування малих підприємств в Україні, напрями його розвитку, а також фактори негативного впливу на діяльність цих підприємств. Ю. Губені притримується думки [4, с. 36], що агробізнес є не лише сукупністю підприємств і суб'єктів підприємництва, а являє собою особливий вид партнерських відносин, організації співпраці, що створює сприятливі умови для їх учасників. Уніят Л.М. [5, с. 489] дійшла висновку, що в системі агробізнесу основною бізнесовою схемою є агропромислова інтеграція, яка передбачає поглиблення технологічних, економічних, організаційних зв'язків між сільськогосподарськими та промисловими підприємствами, що забезпечують ефективне використання виробничого потенціалу. В дослідженнях Назарової К. [6, с. 137] аналізуються показники ефективності діяльності агробізнесу в Україні, оцінюється вплив негативних факторів на розвиток агробізнесу. Погорелова Т. [7, с. 61] роз-

глядає агробізнес як вид підприємницької діяльності у галузях сільського господарства, виробництва основних засобів для сільського господарства та харчової промисловості, обслуговування сільського господарства.

Безперечно, їх дослідження заслуговують на увагу, є цінними для науки та практики. Проте ряд питань цієї важливої проблематики залишається невирішеним або невирішеним частково. Зокрема, потребують дослідження вивчення орієнтирів розвитку агробізнесу в країнах Європи та на цій основі обґрунтування шляхів розвитку системи управління земельними ресурсами і в Україні. З урахуванням цього питання, що розглядаються в цій публікації, мають безумовний як науковий, так і практичний інтерес, що і зумовило вибір теми дослідження.

МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Мета статті полягає у з'ясуванні орієнтирів розвитку агробізнесу в європейських країнах та обґрунтуванні його перспектив в Україні.

З урахуванням визначеної мети вирішено такі завдання:

- вивчити досвід розвитку агробізнесу в європейських країнах;
- з'ясування перспектив розвитку агробізнесу в Україні.

Теоретико-методологічну основу наукового дослідження складають фундаментальні положення економіки природокористування, вітчизняні та зарубіжні дослідження з питань обґрунтування сутності агробізнесу, його відмінних ознак, з питань вивчення інноваційно-інвестиційних процесів в агробізнесі.

Процес дослідження здійснювався з використанням таких методів: монографічний — при вивченні наукових праць з проблем розвитку агробізнесу у системі управління земельними ресурсами; системного аналізу — при вивченні європейського досвіду розвитку агробізнесу; абстрактно-логічний — при формуванні висновків та пропозицій; наукового узагальнення — при обґрунтуванні перспектив розвитку агробізнесу в українських реаліях.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сьогодні увага щодо формування спроможності сільськогосподарського землекористування приділялась не досить жваво. Для створення конкурентного ринкового середовища в системі управління земельними ресурсами, поліпшення умов ведення конкурентної підприємницької діяльності в системі агро-

бізнесу, створення стимулів для вітчизняного бізнесу в аграрному секторі необхідним є вивчення європейського досвіду розвитку агробізнесу. Це дозволить виокремити його орієнтири і для України.

В європейських країнах має місце обслуговуюча кооперація, що здійснюється у формах державної підтримки, підтримки як національних, так і міжнародних та європейських фондів, а також органів влади місцевого самоврядування [8]. До того ж цей вид кооперації стимулює як і в цілому розвиток територій, так і сприяє підвищенню зайнятості населення, що задіяне в агровиробництві. Додамо, що в Європі кооперація є домінуючим важелем, що сприяє розвитку каналів збуту продукції. Так, у Скандинавії обсяг збуту завдяки їй складає біля 70 %, у Нідерландах 65 %, у Німеччині та Франції біля 55 %.

У Швеції, Бельгії, Нідерландах та Данії [9, с. 68—69] перспективною формою об'єднання агропромислових компаній є сільськогосподарські кооперативи, які створюються задля об'єднання діяльності окремих виробників з метою ведення спільного агробізнесу та розширення можливостей для отримання прибутку.

Розвиток агробізнесу у Нідерландах [10] базується на таких пріоритетах у сільському господарстві як сталий розвиток, інновації, покращення умов утримання тварин, використання відновлювальних джерел енергетики тощо. У цій країні залучення перспективних підприємців до сфери сільського господарства сприяє інвестуванню у будівництво, земельні ресурси, мобільне обладнання та техніку.

Щодо діяльності суб'єктів підприємництва в агробізнесі в країнах Європейського Союзу, то перспективним важелем інвестування у господарство є інвестиції у розвитку інноваційного потенціалу галузей [11, с. 14], що передбачає інвестиційне партнерство, державно-приватне партнерство та підтримку ініціатив приватних інвестиційних фондів.

У системі агробізнесу країн Євросоюзу на сьогодні домінуючою є політика регіонального розвитку, що сприяє економічному зростанню в регіонах через краще розкриття його потенціалу. Цей вид діяльності отримав назву смарт-спеціалізації, яка в країнах ЄС передбачає розвиток процесів цифровізації у всіх сферах економіки, в тому числі на засадах публічно-приватного партнерства між владою, бізнесом та суспільством [12, с. 116]. До того ж створення та ефективне функціонування центрів досліджень та продукування нових знань на базі провідних університетів та науково-до-

слідних організацій сприятиме зростанню інноваційного потенціалу суспільства, забезпечуватиме його креативність та конкурентоспроможність.

Вартий на увагу і досвід європейських країн у сфері агробізнесу, що передбачає розвиток стратегії сталого використання хімікатів та зменшення викидів у повітря [13, с. 28]. Ця стратегія передбачає модернізацію та зміну підходів до роботи агропідприємств, розвиток біо- та відновлюваної енергетики, екопродукції, дотримання низки кліматичних законів.

В Європі має місце екологізація, що передбачає екологічність САП ЄС через розповсюдження географічних запозичень на агропродовольчу продукцію, диверсифікацію бізнесу, програми розвитку сільського господарства, що спрямовані на енергоефективність та природоохоронні заходи. Зокрема, на цьому наголошують і провідні науковці [15, с. 40].

Проведений аналіз розвитку агробізнесу в системі управління земельними ресурсами країн Євросоюзу дає можливість обґрунтувати його перспективи і в Україні. Адже реалізація євроінтеграційного курсу нашої держави неможлива без виокремлення орієнтирів розвитку агробізнесу в системі управління земельними ресурсами. Крім того, розв'язання існуючих нині проблем, що існують в аграрній сфері, полягає у розробці дієвих напрямів розвитку агробізнесу, що забезпечуватимуть його розвиток та зміцнення, сприятимуть залученню інвестицій на нарощуванню виробничого потенціалу.

На нашу думку, корисною є співпраця агроустанов та окремих суб'єктів господарювання з науковими установами та бізнесовими структурами, що забезпечить як і обмін науково-технологічними розробками, так і розширення конструктивних можливостей науки та бізнесу.

Не менш перспективним є і співпраця між науковими та науково-дослідними установами, впровадження сучасних європейських технологій, що сприятимуть модернізації сільськогосподарського виробництва, реалізація спільних проєктів на грантовій основі, що забезпечить продуктивне використання природно-ресурсного та виробничого потенціалу та отримання доходу від ведення агробізнесу.

Підготовка освіченого перспективно та генеруюче мислячого кадрового потенціалу сприятиме не тільки розширенню партнерських взаємозв'язків між господарюючими суб'єктами у сфері агробізнесу, а й забезпечить впро-

вадження перспективних інновацій задля оновлення виробництва.

Крім того, вважаємо, доцільним є проведення спеціалізованих виставок досягнень у сфері агробізнесу, що сприятиме розкриттю більш перспективних можливостей тенденцій розвитку агробізнесу, залученню інвестицій, забезпечить пошук надійних потенційних партнерів та інвесторів, які здатні вкладати кошти у перспективні напрями агробізнесу.

Налагодження конструктивного та продуктивного діалогу між владними та бізнесовими структурами у сфері розвитку агробізнесу забезпечуватиме спільне вирішення питань розвитку бізнесу. До того ж поєднання як можливостей владних структур, так і бізнесу дозволить спільно вирішувати проблеми розвитку територій.

Впровадження нових технологій у виробництво сільськогосподарської продукції сприятиме веденню точного землеробства, забезпеченню їх переваг та можливостей, більш скорішому переобладнанню наявної техніки та практичній реалізації потенційних задумів.

Застосування потенційних обмежень у використанні засобів агрохімії, домінування органічної агропродукції, впровадження методів контролю за харчовою продукцією сприятимуть екологізації виробництва та підприємництва, спонукатимуть до розширення більш якісних підходів до захисту довкілля та домінування ролі органічного агровиробництва.

Використання конкурентних переваг у сфері агробізнесу сприятимуть збільшенню продуктивного потенціалу, більш якісному виробництву продукції на основі екологічної безпечності та натуральності, що в цілому призведе до досягнення бажаного рівня конкурентоспроможності.

Доречною є і поєднання в одному агроформуванні різних видів діяльності (диверсифікація виробництва), що забезпечить в цілому динамічне пристосування суб'єктів агоринку до вимог мінливого середовища, дозволить прийняти оперативні рішення щодо бізнесу, що суттєво впливає на формування та розвиток потенціалу.

Забезпечення дієвого розвитку підприємств у сфері агробізнесу вимагає від суб'єктів господарювання ведення виробництва за такими орієнтирами, які б сприяли задоволенню потреб населення у високоякісній продукції, здійсненню екологічнобезпечного виробництва на землі,

Можливим є і організація агробізнес-по-

ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ		
співпраця з науковими установами та бізнесовими структурами	впровадження сучасних європейських технологій	реалізація спільних проєктів на грантовій основі
підготовка перспективно мислячого кадрового потенціалу	проведення спеціалізованих виставок досягнень у сфері агробізнесу	налагодження діалогу між владними та бізнесовими структурами
впровадження нових технологій у виробництво продукції	застосування обмежень у використанні засобів агрохімії, органічне виробництво	впровадження методів контролю за харчовою продукцією
використання конкурентних переваг у сфері агробізнесу	посилення різних видів діяльності (диверсифікація виробництва)	екологічнобезпечного виробництва, отримання високоякісної продукції
організація агробізнес-поїздок, розвиток міжнародних зв'язків	залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій у агробізнес	забезпечення логістики агровиробництва

Рис. 1. Орієнтири розвитку агробізнесу для українського простору

Джерело: сформовано авторами.

їздок, розвиток міжнародних зв'язків, налагодження партнерських відносин між суб'єктами агробізнесової інфраструктури, що сприятиме більш продуктивній взаємодії суб'єктів аграрного ринку та активізації потенційних можливостей вітчизняного агробізнесу.

Залучення інвестицій як вітчизняних, так і іноземних інвесторів в агробізнес та розвиток сільських територій сприятиме їх сталому та збалансованому розвитку, а також забезпечить підвищення ефективності існуючих агропідприємств.

Не менш важливою щодо обґрунтування перспективи розвитку агробізнесу є забезпечення логістики на всіх етапах як виробництва, так і збуту сільськогосподарської продукції, що передбачає злагоджену взаємодію таких етапів функціонування продуктового ланцюга, як взаємодія постачальників ресурсів та сировини для виробництва продукції сільського господарства, безпосередньо саме виробництво сільськогосподарської продукції, її переробка, в разі необхідності транспортування її, збут продукції та її споживання.

Запропоновані орієнтири розвитку агробізнесу представлено на рисунку 1.

Дотримання зазначених орієнтирів сприятиме раціональному та ефективному господарюванню в умовах динамічного розвитку агробізнесу, забезпечуючи розширене відтворення виробництва.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження щодо орієнтирів розвитку агробізнесу в системі управління земельними ресурсами дозволило сформулювати такі висновки.

Вивчено досвід таких європейських країн: Скандинавія, Нідерланди, Німеччина, Франція, Швеція, Бельгія та Данія.

Обґрунтовано, що в цих країнах домінують такі напрямки розвитку агробізнесу як обслуговуюча кооперація, об'єднання агровиробників з метою ведення спільного бізнесу, використання відновлювальних джерел енергетики, розвиток біоенергетики, сталий розвиток, покращення умов утримання тварин, інвестиції у розвиток потенціалу, смарт-спеціалізація, продукування нових знань на базі університетів та

науково-дослідних установ, екологізація виробництва, диверсифікація видів діяльності.

На основі вивчення європейського досвіду запропоновані орієнтири розвитку агробізнесу в Україні. Основними з них є такі: співпраця з науковими установами та бізнесовими структурами, впровадження сучасних європейських технологій, реалізація спільних проєктів на грантовій основі, підготовка перспективно мислячого кадрового потенціалу, проведення спеціалізованих виставок досягнень у сфері агробізнесу, налагодження діалогу між владними та бізнесовими структурами, впровадження нових технологій у виробництво продукції, застосування обмежень у використанні засобів агрохімії, органічне виробництво, впровадження методів контролю за харчовою продукцією, використання конкурентних переваг у сфері агробізнесу, диверсифікація виробництва, екологічнобезпечне виробництво, організація агробізнес-поїздок, розвиток міжнародних зв'язків, залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій у агробізнес, забезпечення логістики агровиробництва.

Подальші дослідження мають базуватись на обґрунтуванні перспектив ведення STEP аналізу в системі управління земельними ресурсами.

Література:

1. Третяк А.М., Третяк В.М. Теоретичні засади розвитку сучасної системи землекористування в Україні. *Агросвіт*. 2021. № 1—2. С. 3—11.

2. Дзядук В. Концептуальні основи розвитку малого та середнього агробізнесу як об'єкта державного впливу. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2 (55). Ч. 2. С. 219—226. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_55/fail/25.pdf

3. Шевченко А., Петренко О. Сучасний стан розвитку мікро та малого агробізнесу в Україні. *Agricultural and Resource Economics*. 2020. Vol. 6. № 1. Рр. 146—160. URL: <https://are-journal.com/are/article/view/289>

4. Губені Ю.Е. Агробізнес у системі організації сільського господарства. *Економіка АПК*. 2009. № 7. С. 34—38. URL: http://eaprk.org.ua/sites/default/files/eaprk/2009/2009_07/09_07_05.pdf

5. Уніят Л.М. Організаційно-економічні засади інноваційного розвитку підприємств агропромислового бізнесу в конкурентному середовищі: моногр. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 586 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38486/1/Uniat.pdf>

6. Назарова К. Гордополов В., Куляша Н., Куляша О. Розвиток агробізнесу в Україні: аналіз, оцінка та аудит. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С. 136—146. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2020&abstract=2020_9_0_136_146

7. Погорєлова Т.В. Статистичні аспекти моніторингу агробізнесу України. *Вісник соціально-економічних досліджень*: зб. наук. праць. За ред. М.І. Зверякова та ін. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2019. № 1 (69). С. 58—67. URL: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2019/69/pdf/58-67.pdf>

8. Бурик З.М. Обслуговуюча кооперація сільських територій: досвід політики держав ЄС. *Інвестиції: практика та досвід*. № 7. 2019. С. 96—102. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2019/18.pdf

9. Александров Д. Ефективний агробізнес. ALEXANDROV&PARTNERS. 148 с. URL: <https://lawyers.com.ua/wp-content/uploads/2017/06/Efektivnii-agrobiznes-ALEXANDROVPARTNERS.pdf>

10. Світові моделі підтримки сільського господарства. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2012230-svitovi-modeli-pidtrimki-sil'skogo-gospodarstva.html>

11. Крюкова І.О. Пріоритети розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі України у контексті сучасних європейських тенденцій. *Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал*. № 1—2 (86). 2021. С. 12—19.

12. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації: наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянська І.З. Львів, ІРД НАНУ. 2020. 141 с. (Серія "Проблеми регіонального розвитку"). URL: http://ekonomika.kr-admin.gov.ua/files/dolishn_smart.pdf

13. Федорчук Н.В. Європейський "зелений курс" та аграрний сектор України: очікування і виклики. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 3 (120). С. 27—31. URL: http://www.econom.stateandregions-zp.ua/journal/2021/3_2021/6.pdf

14. Зінчук Т.О., Левківський Є.В. Корпоративна соціальна відповідальність вертикально інтегрованих структур аграрного бізнесу як умова сталого розвитку. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 39—49.

References:

1. Tretiak, A. and Tretiak, V. (2021), "Theoretical basis of a modern land use system development in Ukraine", *Agrosvit*, vol. 1—2, pp. 3—11.

2. Dzyaduk, V. (2018), "Conceptual bases of small and medium agribusiness development as an object of state influence", *Efektivnist derzavnogo upravlinnya*, vol. 2 (55), no. 2, pp. 219—226, available at: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_55/fail/25.pdf (Accessed 05 Jan 2022).

3. Shevchenko, A. and Petrenko, O. (2020), "Current state of micro and small agribusiness in Ukraine", *Agricultural and Resource Economics*, vol. 6, no. 1, pp. 146—160, available at: <https://are-journal.com/are/article/view/289> (Accessed 05 Jan 2022).

4. Gubeni, Yu. (2009), "Agribusiness in the system of organization of agriculture", *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 34—38, available at: http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2009/2009_07/09_07_05.pdf (Accessed 05 Jan 2022).

5. Uniyat, L.M. (2019), *Orhanizatsijno-ekonomichni zasady innovatsijnoho rozvytku pidpriemstv ahropromyslovoho biznesu v konkurentnomu seredovyschi* [Organizational and economic principles of innovative development of agro-industrial enterprises in a competitive environment], TNEU, Ternopil, available at: <http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38486/1/Uniat.pdf> (Accessed 05 Jan 2022).

6. Nazarova, K., Gordopolov, V., Gulyasha, N. and Gulyasha, O. (2020), "Agribusiness development in Ukraine: analysis, evaluation and audit", *Biznes-Inform*, vol. 9, pp. 136—146, available at: https://www.business-inform.net/article/?year=-2020&abstract=2020_9_0_136_146 (Accessed 05 Jan 2022).

7. Pohorielova, T. (2019), "Statistical aspects of Ukrainian agribusiness monitoring", *Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen'*, vol. 1 (69), pp. 58—67.

8. Burik, Z.M. (2019), "Rural Service Cooperatives: The Experience of EU Policy", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 7, pp. 96—102, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2019/18.pdf (Accessed 06 Jan 2022).

9. Aleksandrov, D. (2017), "Effective agribusiness", available at: <https://lawyers.com.ua/wp-content/uploads/2017/06/Efektivnii-agrobiznesALEXANDROVPARTNERS.pdf> (Accessed 06 Jan 2022).

10. Ukrinform (2016), "Global models of agricultural support", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2012230-svitovi-modeli-pidtrimki-sil'skogo-gospodars-tva.html> (Accessed 06 Jan 2022).

11. Krukova, I.O. (2021), "Priorities for the development of investment activities in the agricultural sector of Ukraine in the context of

current European trends", *Innovaciyna ekonomika. Naukovo-virobnichy jurnal*, vol. 1—2 (86), pp. 12—19.

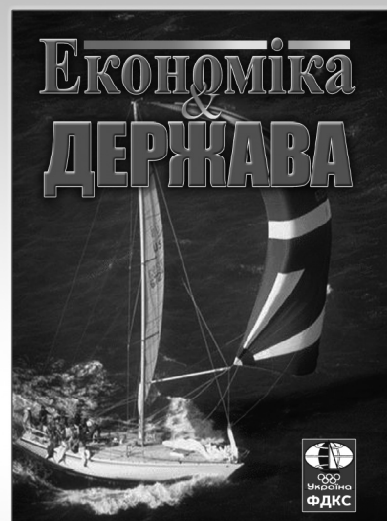
12. Storoyanska, I.Z. (2020), "Territorial development and regional policy. Strategizing regional development on the basis of smart specialization", available at: http://ekonomika.kr-admin.gov.ua/files/dolishn_smart.pdf (Accessed 06 Jan 2022).

13. Fedorchuk, N.V. (2021), "European "green course" and the agricultural sector of Ukraine: expectations and challenges", *Derjava ta regiony. Seriya: Ekonomika I pidpriemnictvo*, vol. 3 (120), pp. 27—31, available at: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/3_2021/6.pdf (Accessed 06 Jan 2022).

14. Zinchik, T.O. and Levkivsky, E.V. (2019), "Corporate social responsibility of vertically integrated agribusiness structures as a condition for sustainable development", *Ekonomika APK*, vol. 1, pp. 39—49.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2022 р.

**Науково-практичний журнал
«ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»**

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

**наукове фахове видання України
З ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ**

(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643

Спеціальності — **051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.**

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73